

תורה ע"ה
כמה ע"ה

דרכי חינוך מוסדות

(א) מה שאתם רוצים

ואמר אביי תיתי לי דכי חוינא צורבא מרבנן דשלים ממסכתיה

עבידנא יומא טבא לרבנן

דשלים ממסכתיה. שגרה:

עבידנא יומא טבא לרבנן. לתלמידים ראש ישיבה היה:

מתעב

צורבא מרבנן ט' - החייל כלורבא מרבנן ומסיים ברבנן עבידנא יומא טבא לרבנן ר"ל דכי חוינא לתלמידים שחם חקרו לורבא דרבנן או שפי' חיוק מרבנן כפי' הערוך והם והוא יתידים דשלנו הנהגה לחדו טלה בשלימות עבידנא יומא טבא לרבנן כאלו חוינא דכולם לתדו בשלימות עד סיומא וכן לנו הסעודה איחא כמדורש דעושין סעודה לסיומא של חורה וע"כ נקראת הסעודה זו כגשון סיום דכתי' דשלים ממסכתא וק"ל:

(ב) יום של שלמה - ד"ק

הא דין הסיום:

גרסינן בפי' כל כתבי (שבת ק"ח ע"ב) אמר אביי, תיתי לי, דכי חוינא צורבא מדרבנן דשלים ממסכתא. עבידנא יומא טבא לרבנן. מכאן נהגו כל ישראל לסיים בשמעתא, וליתן שבח והודיה למקום, ולפרסם אותה שמחה, שזכה לכהן, שעושים סעודה בעת שמסיימין. וראיה ממסכת תענית (ל' ע"ב) ומביאו נמי בר"פ יש נוחלין (ב"ב קכ"א ע"א). לא היו ימים טובים לישראל כ"כ וט"ו באב. ומסיק בגמרא, בשלמא י"כ, יום סליחה ומחילה הוא. אלא ט"ו באב מ"ט, ומפרש כמה טעמים. עד דמסיק לבסוף. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו, יום שפוסקים בו מלכרות עצים למערכה כו', ופי', לפי שפסקו אותו היום להשלים מצוה גדולה היו שמחים, ונחשב להם ליי"ט, וא"כ השלמת הספר אין לך מצוה גדולה מזו. ובפרט היכא שדעתו להתחיל אתר כך ספר אחר. וכן כתב לשם הר"ן, שמהא שמעינן, שמנהג ישראל הוא לשמח ולעשות יום טוב בהשלמת המצוה. ומהא דפרק כל כתבי משמע. דאפילו מי שלא סיים מסכתא זו. מצוה רבה שישמחו עם המסיים. דהא אביי, אע"ג דהוא גופא לא סיים. אפילו הכי עביד יומא טבא לרבנן. ומשמע שהיה מזמין אף אחרים עמו. דהא לא אמר עבידנא ליה יומא טבא, אלא לרבנן קאמר. ומה שפי' רש"י, לפי שהיה אביי ראש ישיבה. לאו משום דאחר לא היה עושה. אלא דקשה לרש"י, וכי לא היה בדורו של אביי שם אחר שהיה מהדר ועושה זולתו. מאחר שהיה מצוה רבה. על כן פי', משום שהיה ראש ישיבה, והוא קודם למצוה זולתו.

(א) מה שאתם רוצים: ומתעב

(ב) יום של שלמה - ד"ק (א"כ רב)

(ג) סעודת צדקו. א"כ (פ)

(ד) הדעות צדקו (פ)

(ה) שיתקיימו והנהיגו (ה"א ס"א)

(ו) אלא היום - ה"א כ"ט

(ז) סדר מרבן ע"ק

(ח) חידושי הר"ב ל"ב קט"א (א"כ רב)

(ג) הדעות צדקו ס"קט"א

89) מקור דבריו מדברי האי"ר [ראה שעה"צ ס"ק עט], וביאר בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' צג) שכוונתו למו שמאחר או מקדים את הסיום לימים אלו כי רצונו לאכול בשר, שבאופן זה נראה שאין לו שמחה בסיום המסכת אלא באכילת הבשר ואין זו סעודת מצוה, שהרי עיקר המצוה זה השמחה שבסיום המסכת. אך על מי שסיים מסכת ומשייר מעט לעשות את שמחת הסיום בזמן שיותר נוח וראוי לו לעשות את הסיום, והוא שזו סעודת מצוה וכמו שכתב בתשובות מהר"מ מיניץ (הורבא בש"ך י"ד סי' רמו ס"ק כז), שכשבאים לסוף המסכת ישייר מעט בסוף עד שעת הכושר יום הראוי לתקן בו סעודה. וכן כתב הערוך השלחן (סכ"ח) שמי שמגניח הסיום מסכת דוקא לימים אלו כדי לאכול בשר, דבר מכושר הוא. אך הוסיף, שללמוד לכתחילה מסכת כדי לעשות סיום בימים אלו, אפשר שכדאי, כיון שעל ידי זה ירבה בעסק התורה [וראה מה שכתבנו בהע' הבאה בשם האלף לך שלמה]. והגרי"ח קניבסקי (קרא עלי מועד פ"ה הערות הגרי"ח קניבסקי אות כז) סיפר, ששמע מאביו הגרי"ח קניבסקי שבזמן מלחמת העולם הראשונה לא היה מה לאכול בישיבה רק בשר, ועשו הבחורים בכל סעודה סיום, וכל הישיבה אכלה בשר.

(ג) שיתקיימו ס"קט"א

(עב) ובסעודת מצוה, כגון מילה ופדיון הבן (עג) *נסיום מסכת (עד) וסעודת (לג) [לג] ("ארוסין, אוקלים בשר ושותים יין (עה) כל (לג) [לג] השקיים לסעודה, אכל יש לצמצם (עו) שלא להוסיף.

א"כ (פ)

(עג) נסיום מסכת. (עט) ומקל מקום אם לא נודמן בלמודו הסיום לא ימחר או יאחר בשביל זה, וגם אם לא היה עושה סעודה בשאר הימים אפשר שלא יעשה גם עמה, אכן אם נודמן כראוי, (פ) מפרין לאכל אף אותן שלא למדו עמה, אם היו הולכין ובאין גם בזמן אחר משום רעות:

(ו) אלא היום (ל' יחשיב י"ח)

סיום חלק מהמסכת

יא. כמה אנשים המסיימים ביחד ש"ס, על ידי חלוקת המסכתות בין כל הלומדים אין זה סיום הש"ס. דסיום הוא שאדם אחד גמר את כל המסכת או הש"ס"ט.

א) בן הדרן עלך מסכת קדושין והרד"ק עלן דעתו עלך מסכת קדושין ובעתך עלן לא נהגשי כגך מסכת קדושין ולא תתנשי מן לא בעלמא הדרן ולא בעלמא דאחי
 דאחי: ג"פ
 יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אמתנה בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא ג) תניא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחא
 בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רביש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:
 הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפנינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונדה בלנו אנהנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל בלנו יודעי שמך ולומדי
 תורתך: מאיבי תתקבמי מצותך פי לעולם היא ל: יהי לבי תמים בתפך למען לא אבוש: לעולם לא אשפח פקודיך פי כם חיינני: ברוך אתה
 למרני תפך: אמן אמן אמן סלה ועד:
 מורים אנהנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משפיקים והם משפיקים אנו
 משפיקים לדברי תורה והם משפיקים לדברים במלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים וקבילים שכר והם עמלים ואינם מקבילים שכר אנו רצים
 והם רצים אנו רצים לתוי העולם הבא והם רצים לבאר שנת שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שנת אנשי רמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך
 יהי רצון מלפניך יי אלהי פשם שעורתי לסיים מסכת קדושין פן תעורני להתחיל מסכתות וספרים " אתרים ולסייםם ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים
 את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים עמוד לי ולורעי שלא תמוש התורה מפי ומפי ורעי ורעי עד
 עולם. ותתקם פי בהתהלךך תנחה אתך בפשכך תשמך עליך ותקצות היא תשימך: פי כי ירבו ימיה ויסיפו לך שנות תיים: אךך ימים בימיה בשמחה
 עשך וכבוד: יי עו לעמו יתן יי וכךך את עמו בשלום:

ה) בית קפאית והנתי (א)

א) חרזי הלב לס תפא

סימן ש

שאלה: סעודת סיום בערב פסח.

ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ויצום את כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני [שמות לה, לב]

אמרו בגמרא [עירובין נד, ב]: "ת"ר כיצד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לשמאל משה, נכנסו בניו ושנה להן משה פרקו, נסתלקו בניו, אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן. רבי יהודה אומר לעולם אהרן לימין משה. חזור נכנסו זקנים

ושנה להן משה פרקו, נסתלקו זקנים, נכנסו כל העם ושנה להן משה פרקו. נמצאו ביד אהרן ארבעה, ביד בניו שלשה, וביד כל העם אחד. נסתלק משה ושנה להן אהרן פרקו, נסתלק אהרן שנו להן בניו פרקו, נסתלקו בניו, שנו להן זקנים פרקו, נמצא ביד הכל ארבעה וכו'. ליגמרו כולוהו ממשה? - כדי לחלוק כבוד לאהרן ובניו וכבוד לזקנים. וניעול אהרן וניגמר ממשה? וליעיילו בניו וליגמרו מאהרן? וליעיילו זקנים ולילפו מבניו ולזילו וליגמרינהו לכולוהו ישראל? - כיון דמשה מפי הגבורה גמר, מסתייעא מילתי". [באור השאלה: מדוע לא למדו כולם ממשה עצמו ארבע פעמים? והשיבו: כדי ליתן כבוד לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. א"כ שאלו: מדוע לא לימד משה ארבע פעמים לאהרן, ואהרן ארבע פעמים לבניו, ובניו ארבע פעמים לזקנים, וכן זקנים ארבע פעמים לישראל? והשיבו: כדי שישמעו כולם ממשה אשר שמע מפי הקב"ה, וכיון שכך יצליחו יותר.]

מבואר בגמרא, שהלימוד מפי משה הי' "מסתייעא מילתא" וגרם להצלחה יתירה בלימודם, כיון שמשנה למד מפי הגבורה. ואם כן, מסתבר שהלימוד מפי משה ארבע פעמים הי' מוסיף עוד יותר ל"מסתייעא מילתא" זה, והי' מועיל וגורם למדרגות עילאיות נוספות בהבנת התורה לבניי בכל קניני. ואעפ"כ, למדו בניי מפי משה רק פעם אחת. וכל זה כדי לחלוק כבוד לאהרן, לבניו ולזקני ישראל. מוכח מכאן, שכבוד גדולי התורה וזקני הרור, חשוב יותר אף מכבודה והבנתה של תורה, שהרי העדיפו לכבד את אהרן, את בניו ואת הזקנים, מלכות את עם ישראל כולו במדרגה נוספת בהבנת התורה.

וטעמו של דבר, כי כאשר האדם מכבד את גדולי התורה יצליח גם בתורה וברוחניות, כי אז הוא שומע לדבריהם ולומד ממעשיהם. והיפוכו של דבר, כאשר אין האדם מכבד את גדולי התורה וממילא אינו שומע לדבריהם ואינו לומד ממעשיהם, הוא עלול להכשל בכל מיני עבירות וחטאים אפילו אם הוא עצמו תלמיד חכם וירא שמים.

נהגו שהבכורות לא מתענין כשיש סיום, אבל נהגתי להזהיר הבכור או אביו כשצריך לצום במקומו, וצריך להרבה פוסקים בסעודת מצוה כדי לבטל תענית לאכול שיעור ככותבת או לשתות מלא לוגמיו דוקא, ואם רק שותה מעט יין שרף או משהו מזונות לא ביטל בזה תענית, וצריך להמשיך לצום אחר כך אם לא שגמר עמהם כל המסכתא שאז אפילו לא אכל בסיום אוכל בביתו לכד וכמו שיבואר.

ולפי זה כשמסיימים רק אחרים ולא סיים הוא, יזהר לאכול מזונות ככותבת, (זהו יותר מכזית קרוב לכביצה), ואם אי אפשר עכ"פ מלא לוגמיו יין, והמדקקין משתדלים לאכול ככותבת בסעודת ברית שלכ"ע מועיל שאין צריך לצום, ואם אפשר להשתתף שם בסעודה ממש מה טוב ומה נעים.

וראיתי בספר "רכבות אפרים" (ח"א סימן רצ"ו) שמפלפל אם נוכח בסיום ולא אכל, אם יכול אח"כ לאכול בביתו, ולדבריו אף שלא אכל כיון שהשתתף ביום טוב דסיום, יכול לאכול גם בביתו, אמנם לע"ד נראה שכל זה אם הוא גם כן סיים עמהם, אף שלא אכל עמהם, יכול לאכול בביתו שהשתתף ביום טוב ושייך בו, אבל מי שלא סיים וגם לא השתתף לאכול ולשמוח עמהם, אינו יכול לאכול בביתו על סמך שהשתתף בסיום, כיון שלא היה בשמחה עמהם, והוא גופא אין עליו דין שמחה שלא סיים.

ומסברא אמינא שעיקר סעודת סיום מבואר בגמרא שבת קי"ח: דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן, והיינו כשלמדו יחד אף שלא גמרו כולם, כשאחד גמר כולם משתתפים,